

ARXITEKTURA SOHASINING SAN'AT TURI SIFATIDA RIVOJLANISHIGA DOIR MULOHAZALAR.

Xolisov Azizbek Shokirjon o'g'li
Andijon iqtisodiyot va qurilish instituti o'qituvchisi,
Email: azizbekxolisov@mail.ru

Annotatsiya: Zamonaviy san'at tarixi amaliyotida arxitekturaning o'rni va rolini ko'rib chiqish, tasniflash tarixiga murojaat qilmasdan va arxitekturaning san'atning maxsus janri sifatida ajratib ko'rsatmasdan mumkin emas.

Kalitli so'zlar: ilmiy soha, texnologik tajriba, arxitektura, san'atshunoslik, tajriba

Abstract: It is impossible to consider the place and role of architecture in the practice of modern art history without referring to the history of classification and distinguishing architecture as a special genre of art.

Key words: scientific field, technological experience, architecture, art science, experience.

Zamonaviy san'at tarixi amaliyotida arxitekturaning o'rni va rolini ko'rib chiqish, tasniflash tarixiga murojaat qilmasdan va arxitekturaning san'atning maxsus janri sifatida ajratib ko'rsatmasdan mumkin emas. Masalan, Britaniya entsiklopediyasida yetti toifa ajratilgan: adabiyot; tasviriy san'at, grafika san'ati; plastik san'at; bezak san'ati: sahna san'ati; musiqa; arxitektura. Shunday qilib, arxitektura turlar tasnifida alohida o'rin egallaydi va alohida janrni ifodalaydi.

San'at tarixi qo'llanmasi mualliflari tomonidan boshqa tasnif taklif qilingan. Ular san'atni toifalarga ajratishda alohida qiyinchilik borligini ta'kidlaydilar, chunki san'at San'atshunoslik sohasidagi tasniflash muammosining tizimli va to'liq tavsifi V. Tatarkevich asarida keltirilgan. Muallif san'at tarixida tasniflash masalasi obyektlar ko'lam bilan emas, balki san'at mohiyatini anglashning o'zgarishi bilan murakkablashayotganini ta'kidlaydi: "San'at tasnifi tarixi bir necha yillar davomida murakkabdir. sabablarga ko'ra, lekin asosan san'at g'oyasi o'zgarganligi sabab qilib ko'rsatilgan.

Shunday qilib, antik davrda san'at obyektini va uning dolzarb, funksional qiymatini muntazam ravishda takrorlash deb tushunilgan. Shuning uchun ham arxitektura va haykaltaroshlik duradgor yoki tikuvchining ishi bilan bir xil darajada san'at turlari hisoblangan: "Bu ta'rifga me'mor yoki haykaltaroshning ishi javob bergan bo'lsa, duradgor yoki to'quvchining ishi ham shunday javob bergan. , chunki ularning faoliyati bir xil darajada san'at sohasiga tegishli edi." Antik davrda arxitekturaning amaliy ahamiyati va ortib borayotgan funkcionalligi uni haqiqiy san'at bilan bog'lash imkonini berdi.

Shunisi e'tiborga loyiqki, antik tizimda arxitektura geterogen tarzda tasniflangan: «sofistlar tasnifida me'morchilik foydali san'at hisoblangan... Platon va Aristotel samarali me'morchilik, rasm chizish esa taqlid san'ati hisoblangan. Liberal san'at musiqa va ritorikani o'z ichiga olgan, ammo arxitektura yoki rasmni o'z ichiga olmaydi. Kventilian tasnifida raqs va musiqa "amaliy" san'at, me'morchilik va rassomlik esa she'riy san'atdir". Taxmin qilish mumkinki, arxitekturaning murakkab tabiati amaliy ahamiyat va elementlarning zarur dekorativligini o'zida mujassam etgan holda, uning turlar tasnifida joylashishiga ta'sir ko'rsatdi.

O'rta asrlarda san'at turlarini tasniflash aniqroq va tartibli bo'lgan. Olimlar ota-bobolarining tajribasiga asoslanib, liberal san'at va mexanik san'atni ajratdilar. Ularni farqlashning asosiy mezon turi edi

Arxitekturaning mavqeini aniqlashda oldinga katta qadam bo'lib, C. Batteux tomonidan ishlab chiqilgan tasnif bo'lib, u nafaqat san'atni toifalarga ajratdi, balki bu bo'linishni mustahkam asoslab berdi. Shunday qilib, 1747-yilda nashr etilgan "Les Beaux Arts Reduits À Un Même Principe" kitobida musiqa, she'riyat, rasm, haykaltaroshlik va xoreografiya (aniqrog'i, raqs san'ati) kabi tasviriy san'at ta'kidlangan. Ular zavqlanishning umumiy funktsiyasi bilan ajralib turardi. Keyingi toifa mexanik san'at edi. avvalgidek, utilitarizm va funkcionallik bilan ajralib turadi. Sh.

Batta tufayli, tomoshabin uchun zavq va amaliy ahamiyatga ega bo'lgan o'rtacha hisoblangan yangi, ilgari noma'lum bo'lgan uchinchi darajali tasnif paydo bo'ldi. Aynan shu erda muallif me'morchilik va ritorikaning ikkita san'atini joylashtirgan.

Arxitekturaning ingliz tilidagi san'atshunoslikdagi o'rni to'g'risidagi munozara, P. O. Kristeller ta'kidlaganidek, Frantsiya va Angliyaning eng mashhur asarlari bilan tanish bo'lgan I. Kantning "Hukm tanqidi" asariga murojaat qilmasa, to'liq emas deb hisoblanadi. va Germaniya san'at sohasida: "U [Kant] Bumgarten misolidan va uning asrida yaratgan san'at bo'yicha boy fransuz, ingliz va nemis adabiyotidan ta'sirlanganligi aniq." Shunday qilib, "Go'zal san'atning bo'linishi to'g'risida" da Kant quyidagi bo'linishni taklif qiladi: "san'atning faqat uchta turi mavjud: og'zaki, tasviriy va hissiyotlar bilan o'ynash san'ati". san'at tomonidan yaratilgan ob'ektdan foydalanish va bu shart sifatida estetik g'oyalarni cheklaydi. 15 Yana bir bor arxitekturaning amaliy vazifasi estetik komponentdan ustun turadi.

Hozirgi bosqichda xorijiy amaliyotda arxitekturaning leksik talqiniga murojaat qilish nihoyatda muhimdir. Shunday qilib, N. Davies va E. Jokiniemi tomonidan arxitektura bo'yicha eng katta lug'at arxitekturaga quyidagicha ta'rif beradi: "qurilgan shaklni ishlab chiqarish san'ati va ilmi, uni ishlab chiqarish va o'rganish". Shunisi e'tiborga loyiqlik, S.M. Xarris tomonidan tahrirlangan arxitekturaning teng darajada katta lug'ati arxitekturani boshqacha tarzda taqdim etadi: "estetik va funktsional mezonlarga muvofiq tuzilmalarni, jamoalarni yoki ochiq maydonlarni loyihalash va qurish san'ati va fani". Berilgan ta'riflarning ikkinchisi nafaqat me'morchilikning "ko'rinishini" to'liq ochib beradi, balki uning har bir tarkibiy qismining funktsiyalarini ham ochib beradi: san'at uchun bu estetik to'ldirishdir va fan funktsionalligi.

Eng yirik umumiy til lug'ati - Kembrij lug'ati tushunchaning umumiy talqinini topish uchun ishlatiladi, arxitekturani butunlay boshqacha ta'riflaydi. Ushbu lug'atda me'morchilik polisemantik so'zdir: 1) binolarni loyihalash va yasash san'ati va amaliyoti; 2) binolar qurilgan uslub. Shunday qilib, arxitekturaning ilmiy tarkibiy qismi yo'q qilinadi va uning hosilaviy dizayni va uslubi bilan san'at hukmron elementga aylanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. Большой энциклопедический словарь // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: URL: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/enc3p/> Проверено 01.06.2021. 200.
2. Xolisova G.M Murhanova N.Y Nutqning o'zaro ta'sir jarayonidagi analitik va diskursiv xususiyatlari. PEDAGOG jurnali. Vol 6 No. 12.2023
3. Глоссарий инжиниринга // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: URL: <http://pm-files.com/glossariy> Проверено 1.06.2021.